

Byla C-287/19

Prašymo priimti prejudicinį sprendimą santrauka pagal Teisingumo Teismo procedūros reglamento 98 straipsnio 1 dalį

Gavimo data:

2019 m. balandžio 5 d.

Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas:

Oberster Gerichtshof (Austrija)

Nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą priėmimo data:

2019 m. sausio 25 d.

Atsakovė ir kasatorė:

DenizBank AG

Pareiškėja ir kita kasacinio proceso šalis:

Verein für Konsumenteninformation

Pagrindinės bylos dalykas

Vartotojų apsauga – Skaidrumo kontrolė – Išlygų, kurios apima sutikimo fikciją ir kuriomis atsakomybės rizika už neautorizuotus mokėjimus perkeliama mokėjimo paslaugų vartotojui, galiojimas – Direktyvos 2015/2366 63 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos nukrypti leidžiančios nuostatos taikymas

Prašymo priimti prejudicinį sprendimą dalykas ir teisinis pagrindas

Direktyvos (ES) 2015/2366 (Mokėjimo paslaugų direktyva) aiškinimas, SESV 267 straipsnis

Prejudiciniai klausimai

1. Ar Direktyvos (ES) 2015/2366 (Mokėjimo paslaugų direktyva) 52 straipsnio 6 punkto a papunktis, aiškinamas kartu su 54 straipsnio 1 dalimi, pagal kurį mokėjimo paslaugų vartotojas sutinka su siūlomais sąlygų pakeitimais, nebent mokėjimo paslaugų vartotojas anksčiau nei siūlomą jų įsigaliojimo

- dieną mokėjimo paslaugų teikėjui praneša, kad su jais nesutinka, aiškintinas taip, kad susitarti be apribojimų remtis sutikimo fikcija dėl visų įmanomų sutarties sąlygų galima ir su vartotoju?
- 2a. Ar Mokėjimo paslaugų direktyvos 4 straipsnio 14 punktą aiškintinas taip, kad personalizuotos daugiafunkcės banko kortelės, kuria atliekami mažos vertės mokėjimai iš su ja susietos kliento sąskaitos, NFC funkcija yra mokėjimo priemonė?
- 2b. Jei į 2a klausimą būtų atsakyta teigiamai:
- Ar Mokėjimo paslaugų direktyvos 63 straipsnio 1 dalies b punktas dėl mažos vertės mokėjimams ir elektroniniams pinigams taikomos nukrypti leidžiančios nuostatos aiškintinas taip, kad bekontaktis mažos vertės mokėjimas naudojant personalizuotos daugiafunkcės banko kortelės NFC funkciją laikytinas anonimišku mokėjimo priemone naudojimu, kaip tai suprantama pagal šią nukrypti leidžiančią nuostatą?
3. Ar Mokėjimo paslaugų direktyvos 63 straipsnio 1 dalies b punktas aiškintinas taip, kad mokėjimo paslaugų teikėjas šia nukrypti leidžiančia nuostata gali remtis tik tuomet, kai gali būti įrodoma, jog dėl objektyvių technologinių priežasčių mokėjimo priemonė negali būti blokuojama arba negali būti sustabdomas jos tolesnis naudojimas?

Nurodytos Sąjungos teisės nuostatos

2015 m. lapkričio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (ES) 2015/2366 dėl mokėjimo paslaugų vidaus rinkoje (toliau – Mokėjimo paslaugų direktyva) 4 straipsnio 14 punktą, 52, 54 ir 63 straipsniai

2002 m. kovo 7 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2002/22/EB dėl universaliųjų paslaugų ir paslaugų gavėjų teisių, susijusių su elektroninių ryšių tinklais ir paslaugomis (Universaliųjų paslaugų direktyva), 20 straipsnio 4 dalis

Nurodytos nacionalinės teisės nuostatos

Zahlungsdienstegesetz (Mokėjimo paslaugų įstatymas; toliau – *ZaDiG*) 4 straipsnio 14 punktą, 48, 50 ir 57 straipsniai

Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch (Bendrasis civilinis kodeksas; toliau – ABGB) 879 straipsnio 3 dalis

Konsumentenschutzgesetz (Vartotojų apsaugos įstatymas; toliau – *KSchG*) 6 straipsnio 3 dalis

Faktinių aplinkybių ir proceso santrauka

- 1 Pareiškėja yra vartotojų interesų gynimo asociacija, pagal Austrijos *Konsumentenschutzgesetz* turinti teisę teikti skundus. Atsakovė visoje šalyje vykdo banko veiklą ir verslo sandoriams su vartotojais taiko *Allgemeine Geschäftsbedingungen* (Bendrosios komercinės sąlygos) ir sutarties formas, be kita ko, dėl mokėjimo kortelių su NFC (*Near Field Communication*) funkcija naudojimo.
- 2 Šiomis mokėjimo kortelėmis kasose su tam reikalinga technine įranga gali būti atliekami bekontakčiai mažos vertės, t. y. ne didesnių kaip 25 EUR sumų, mokėjimai neįvedant PIN kodo. Didelių sumų mokėjimui reikalingas papildomas autentiškumo patvirtinimas kodu. Banko kortelių NFC funkcija aktyvinama automatiškai, kai klientas kortelę naudoja pirmą kartą.
- 3 Šiame procese dėl prejudicinio sprendimo priėmimo yra reikšmingos šios minėtų atsakovės Bendrųjų komercinių sąlygų išlygos:

14 išlyga:

„Klientų aptarnavimo taisyklių pakeitimai: pasiūlymas dėl šių Klientų aptarnavimo taisyklių pakeitimų klientui pateikiamas ne vėliau kaip prieš du mėnesius iki planuojamo jų įsigaliojimo. Laikoma, kad *DenizBank AG* klientas sutiko su pakeitimais ir kad dėl jų buvo susitarta, jei iki planuojamo jų įsigaliojimo klientas nepraneša apie nesutikimą. Apie pirmiau minėtą pasiūlymą dėl pakeitimų klientui pranešama popierine forma arba, jei jis sutinka, kitoje patvarioje laikmenoje. Pasiūlyme dėl pakeitimų *DenizBank AG* atkreipia kliento dėmesį į tai, kad kliento tylėjimas, kaip nurodyta pirmiau, bus laikomas sutikimu su pakeitimu. Taip pat *DenizBank AG* paskelbia savo interneto svetainėje ir pateikia klientui pirminių ir pakeistų Klientų aptarnavimo taisyklių nuostatų palyginimą. Jei klientas yra verslininkas, pasiūlymą dėl pakeitimų pakanka pateikti su verslininku suderintu būdu taip, kad jis būtų bet kada prieinamas. Tokio planuojamo Klientų aptarnavimo taisyklių pakeitimo atveju klientas, kuris yra vartotojas, turi teisę prieš įsigaliojant pakeitimams nemokamai ir nesilaikydamas termino nutraukti bendrąsias mokėjimo paslaugų sutartis (visų pirma sutartį dėl atsiskaitomosios sąskaitos). Pasiūlyme dėl pakeitimo *DenizBank AG* atkreipia kliento dėmesį ir į šią galimybę.“

15 išlyga:

„Neteikiamas autorizavimo įrodymas: kadangi mažos vertės mokėjimų neįvedant asmeninio kodo tikslas yra supaprastintas mokėjimo operacijos atlikimas be autorizavimo, *DenizBank AG* neturi įrodyti, kad mokėjimo operacija buvo autorizuota, nustatyta tvarka užfiksuota ir įtraukta į apskaitą ir nebuvo sutrikdyta techninio gedimo arba kito nesklaidumo.“

16 išlyga:

„Neprisiimama atsakomybės už neautorizuotus mokėjimus: kadangi mažos vertės mokėjimus atliekant mokėjimo kortele be asmeninio kodo *DenizBank AG* negali įrodyti, kad kortelės turėtojo mokėjimo operacija buvo autorizuota, *DenizBank AG* neprivalo neautorizuotos mokėjimo operacijos atveju gražinti neautorizuotos mokėjimo operacijos sumos ir atkurti sąskaitos, iš kurios ši suma buvo nurašyta, būklės, kurios ji būtų buvusi, jei nebūtų atlikta neautorizuota mokėjimo operacija. Taip pat negali būti reiškiami šias aplinkybes viršijantys reikalavimai *DenizBank AG* tiek, kiek jie sietini su nedideliu *DenizBank AG* aplaidumu.“

17 išlyga:

„Išpėjimas: piktnaudžiavimo mokėjimo kortele riziką atliekant mažos vertės mokėjimus be asmeninio kodo prisiima kortelės turėtojas.“

18 išlyga:

„Praradus mokėjimo kortelę, mažos vertės mokėjimai nėra blokuojami: užblokuoti mažos vertės mokėjimų kortelės techniškai neįmanoma. Net ir ją užblokavus, praradimo (pametimo, vagystės) atveju pagal 2.7 punktą vis tiek toliau būtų galima neįvedant asmeninio kodo atlikti mažos vertės mokėjimus, neviršijančius 75 EUR: šios sumos negražinamos. Kadangi tai yra mažos vertės mokėjimai, kaip jie suprantami pagal *ZaDiG (Zahlungsdienstegesetz)* 33 straipsnį, galimos tik atskiros ne daugiau kaip 25 EUR mokėjimo operacijos ir nėra galimybės blokuoti mažos vertės mokėjimams be asmeninio kodo skirtos kortelės, *ZaDiG* 44 straipsnio 3 dalis netaikoma.“

19 išlyga:

„Jei 3 punkte aiškiai nenumatyta specialioji nuostata dėl mažos vertės mokėjimų, jiems taip pat taikomos 2 punkto nuostatos (kortelių paslaugos).“

- 4 Pirmosios instancijos teismas tenkino skundą dėl 14–19 išlygų. Jo manymu, 14 išlyga yra akivaizdžiai diskriminuojanti. Mažos vertės mokėjimo priemonėms taikomos nukrypti leidžiančios nuostatos taikymo sąlygos netenkinamos, nes mokėjimo kortelė gali būti naudojama ir kitiems mokėjimams. Bekontakčio mokėjimo papildoma funkcija be autentiškumo patvirtinimo apskritai nelaikytina mokėjimo priemone.
- 5 Apeliacinis teismas pritarė šiems teisiniams argumentams. Jo teigimu, kalbant tik apie bekontakčio mokėjimo funkciją, operacija nelaikytina mokėjimo priemonės naudojimu, o traktuotina kaip MOTO kredito kortelių operacijos. Šį teiginį patvirtinantis argumentas yra tai, kad be PIN vykdoma NFC mažų sumų mokėjimo funkcija, skirtingai nei „elektroninė piniginė“, aktyvinama automatiškai. Be to, NFC operacijoms naudojama bankomato kortelė yra ne anonimiška, o, priešingai, tiek personalizuota, tiek apsaugota kodu.

Svarbiausi pagrindinės bylos šalių argumentai

- 6 Pareiškėja teigia, jog išlygos yra negaliojančios. 14 išlyga taip pat gali apimti pagrindines paslaugas ir yra akivaizdžiai diskriminuojanti ir neskaidri. Jos manymu, mažos vertės mokėjimo priemonėms ir elektroniniams pinigams taikoma nukrypti leidžianti nuostata neapima su bankomato kortele susietos NFC mokėjimo funkcijos.
- 7 Atsakovės teigimu, 14 išlyga atitinka teisinius reikalavimus. Kortelės atskiros mokėjimo funkcijos turi būti vertinamos atskirai.

Prašymo priimti prejudicinį sprendimą motyvų santrauka

- 8 Atsakovė kasacinį skundą grindžia argumentu, jog 14 išlyga tiksliai atitinka direktyvos ir įstatymo reikalavimus, todėl negali būti papildomai tikrinamas jos tinkamumas ir skaidrumas. Siekiant užtikrinti teisinį tikrumą mažmeninės bankininkystės praktikoje, būtina turėti galimybę dėl tokios sutikimo fikcijos susitarti ir su vartotojais, nes neįmanoma gauti aiškaus sutikimo pareiškimo iš didelio skaičiaus klientų. Šios galimybės apribojimas tam tikromis sutarties sąlygomis arba reikalavimas pakeitimus, kuriuos galima daryti remiantis sutikimo fikcija, iš anksto apibūdinti taip išsamiai, kad išlygos atitiktų griežtą skaidrumo principą, yra perteklinis ir reiškia praktiškai neįgyvendinamus leistinių Bendrųjų komercinių sąlygų formulavimo reikalavimus.
- 9 *Oberster Gerichtshof* (Aukščiausiasis Teismas), priešingai, jau kelis kartus nusprendė, kad sutikimo fikcijos išlyga nėra automatiškai leidžiama vien dėl to, kad ji atitinka formalius reikalavimus, o dėl to, kad ja remiantis nustatytoms sutarties keitimo išlygoms papildomai taikoma kontrolė pagal 1993 m. balandžio 5 d. Tarybos direktyvą 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais ir jos perkėlimo į nacionalinę teisę įstatymus (ABGB 879 straipsnio 3 dalis ir *KSchG* 6 straipsnio 3 dalis).
- 10 Remiantis šia nuomone, ypač plačios apimties sutarties pakeitimai, susiję su šalių teisinių santykių pagrindu, negali būti daromi remiantis sutikimo fikcija; jei pagal išlygą leidžiama remiantis vien sutikimo fikcija daryti praktiškai neribojamus pakeitimus, palankius įmonei ir nepalankius vartotojui, ji laikoma akivaizdžiai diskriminuojančia. Be to, jurisprudencijoje išlyga laikoma neskaidria, kai ja visiškai neapibrėžiama ne tik tai, kokias paslaugas mokėjimo paslaugų teikėjas galėtų apriboti remdamasis tariamu pritarimu, bet ir tai, kiek gali būti keičiami vartotojo mokėtini mokesčiai. Tačiau leidžiama pakeitimo teisę sukongretinti, pvz., taip, kad ji apimtų pagal teisės aktus arba institucijų ar teismų nurodymus padarytus pakeitimus arba naudotojui palankius pakeitimus arba tam tikrose srityse nustatytų jų tikslą.
- 11 Ši jurisprudencija grindžiama argumentu, jog, nepaisant formalios prieštaravimo teisės, sutartyje numatytos sutikimo fikcijos išdava praktiškai yra vienašališka

verslininko teisė daryti pakeitimus, nes, kaip matyti iš patirties, vartotojai pasiūlymų dėl pakeitimų dažniausiai net nenagrinėja.

- 12 2018 m. *ZaDiG* 48 straipsnio 1 dalies 6 punkto a papunkčiu ir 50 straipsnio 1 dalimi, atitinkančiais Mokėjimo paslaugų direktyvos formuluotę, nustatyta, kokią informaciją verslininkas privalo pateikti ir į ką jis privalo atkreipti kliento dėmesį planuodamas pakeitimus, *jei* buvo sudarytas susitarimas dėl sutikimo fikcijos. *Oberster Gerichtshof* manymu, pagal šią formuluotę preziumuojama, jog toks susitarimas turi būti sudarytas, tačiau nenustatoma, koks turi būti jo turinys. Todėl tiesiogiai pagal direktyvą mokėjimo paslaugų teikėjui, priešingai nei pagal Direktyvos 2002/22/EB (Universaliųjų paslaugų direktyva) 20 straipsnio 4 dalį telekomunikacijų paslaugų teikėjui, nėra leidžiama susitarti dėl vienašališko visų įmanomų bendrųjų sutarties sąlygų pakeitimo remiantis sutikimo fikcija galimybės.
- 13 Vieną kartą susitarus dėl neribotos sutikimo fikcijos būtų įmanoma klientams bet kada be jokių apribojimų pradėti taikyti jiems nepalankesnius sutarčių modelius ir kliautis tuo, jog jie nenagrinės išsamių sutarties tekstų, nepakankamai suvoks pasekmes arba sutiks su pakeitimais manydami, jog teturi alternatyvą nutraukti sutartį.
- 14 *Oberster Gerichtshof* manymu, šią nuomonę patvirtina Mokėjimo paslaugų direktyvos 63 konstatuojamoji dalis, kurioje nurodyta: „siekiant užtikrinti aukšto lygio vartotojų apsaugą, valstybės narės turėtų galėti vartotojo interesais palikti galioti arba nustatyti apribojimus arba draudimus, susijusius su vienašaliais bendrosios sutarties sąlygų pakeitimais, pavyzdžiui, jei nėra pagrįstos priežasties tokiam pakeitimui atlikti <...>“.
- 15 Pagal Mokėjimo paslaugų direktyvos 63 straipsnio 1 dalį ir jos b punktą mokėjimo priemonių, kurios pagal bendrąją sutartį susijusios tik su atskiromis mokėjimo operacijomis, neviršijančiomis 30 EUR, arba kurioms nustatyta 150 EUR išlaidų riba arba kuriose bet kuriuo metu laikoma ne didesnė nei 150 EUR suma, atvejais mokėjimo paslaugų teikėjai gali susitarti su savo mokėjimo paslaugų vartotojais, kad 72 ir 73 straipsniai ir 74 straipsnio 1 bei 3 dalys netaikomi, jei mokėjimo priemonė yra naudojama **anonimiškai arba** jei mokėjimo paslaugų teikėjas dėl kitų priežasčių, susijusių su mokėjimo priemone, **negali įrodyti**, kad mokėjimo operacija buvo **autorizuota**.
- 16 Pagrindinėje byloje pirmiausia kyla klausimas, ar personalizuotos kortelės NFC mokėjimo funkcija apskritai yra mokėjimo priemonė, kaip ji suprantama pagal Mokėjimo paslaugų direktyvos 4 straipsnio 14 punktą. *Oberster Gerichtshof* į šį klausimą atsako teigiamai.
- 17 Taip pat reikia išsiaiškinti, kada mokėjimo priemonė naudojama anonimiškai.
- 18 Remiantis Mokėjimo paslaugų direktyvos 63 straipsnio 1 dalies b punkto formuluote, „[anonimiškam]“ naudojimui ir „[kitoms priežastims, susijusioms su

mokėjimo priemone,]“ bendra yra tai, kad mokėjimo paslaugų teikėjas negali įrodyti, kad mokėjimo operacija nebuvo autorizuota.

- 19 Tai, ar tokio įrodymo iš tikrųjų neįmanoma pateikti naudojant personalizuotą banko kortelę be PIN, kaip tai suprantama pagal šią direktyvą, nėra visiškai aišku. Dėl to kyla klausimas, kiek kortelės turėjimas rodo disponavimo teisę.
- 20 Pagrindinėje byloje ginčijamos sutarties išlygos taip pat apima Mokėjimo paslaugų direktyvos 63 straipsnio 1 dalies a punktu grindžiamas išimtis. Dėl to kyla klausimas, ar techniškai įmanoma blokuoti mažos vertės mokėjimams skirtą banko kortelę ir ar apskritai tokia techninė galimybė yra svarbi. Kitaip tariant, reikia išsiaiškinti, ar mokėjimo paslaugų teikėjas turi teisę nepasinaudoti visomis techninėmis galimybėmis ir taip atsakomybės riziką už neautorizuotus mokėjimus perkelti mokėjimo paslaugų vartotojui.

DARBINIS VERTINIMAS